

श्री सिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास
व्यवस्थापन समितीकडून धर्मादाय
संस्थांना आणि रुग्णांना आर्थिक मदत
देण्यासाठी निकष...

महाराष्ट्र शासन

विधी व न्याय विभाग,

शासन निर्णय क्रमांक :- एसक्हीटी २००३/२६३/(६५)-का.सोळा,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२, दिनांक :- २७ फेब्रुवारी, २००८.

पहा :-

- १) शासन निर्णय, विधी व न्याय विभाग, क्रमांक एसक्हीटी २०१०/२६३/(५१)/सोळा, दिनांक ९ डिसेंबर, १९९१.
- २) श्री सिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास व्यवस्थापन समिती, मुंबई-४०० ०२८ यांचे क्र.सिविगम/रुग्ण/आस/२१४४/२००४ दिनांक १७ जानेवारी २००४ चे पत्र.
- ३) मा. उच्च न्यायालयाचे, श्री. केवल सेमलानी विरुद्ध श्री सिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास, व्यवस्थापन समिती व इतर या रिट याचिका क्र. २७६४/२००३ मधील अंतरिम आदेश दिनांक २३/६/२००४ व १६/२/२००५.
- ४) श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्तव्यवस्था (प्रभादेवी) (सुधारणा)(अधिनियम), २००३ दिनांक १७.१.२००४

प्रस्तावना :- श्री सिध्दिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्तव्यवस्था (प्रभादेवी) अधिनियम १९८० (सन १९८१ महाराष्ट्र अधिनियम क्र.६) च्या कलम १८(२)(तीन) नुसार व त्याखालील परंतुकाच्या अधिन राहून श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास व्यवस्थापन समितीकडून न्यासाच्या विश्वस्त निधीतून धर्मादाय संस्थांना आणि व्यक्तींना, अर्थसहाय्य देण्याबाबत शासनाने दिनांक ९.१२.१९९१ च्या शासन निर्णयाद्वारे निकष विहीत केलेले आहेत. सदर निकष विहीत करतानाच प्रत्येक पाच वर्षांनंतर निकषांमध्ये सुधारणा करण्याचा किंवा नवीन निकष विहीत करण्याचा शासनास पूर्ण अधिकार राहील असे नमूद केले आहे.

२. त्यास अनुसरून संस्थांना आणि व्यक्तींना अर्थसहाय्य करण्याबाबतच्या प्रकरणी विचारविनिमय करण्यासाठी मा. मंत्री, विधी व न्याय यांच्या अध्यक्षतेखाली, श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास, व्यवस्थापन समितीची दिनांक ८.८.२००३ रोजी बैठक आयोजित करण्यात आली होती. सदर बैठकीत विचारविनिमयानंतर मा. मंत्री महोदयांनी कार्यकारी अधिकारी, श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्तव्यवस्था, प्रभादेवी आणि सचिव, विधी व न्याय विभाग यांना उपरोल्लेखित शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने अर्थसहाय्याबाबतचे आवश्यक ते निकष व मार्गदर्शक सूचना तयार करण्याचे निदेश दिलेले होते. त्या अनुषंगाने नवीन निकष करण्याबाबत श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्तव्यवस्था, प्रभादेवी यांच्याकडून शासन पत्र क्र. एसक्हीटी २०१०/२६३/(५१)/सोळा, दिनांक २६.९.२००३ नुसार सविस्तर अभिप्राय मागविण्यात आले होते. त्या अनुषंगाने न्यास समितीने त्यांच्या पत्र क्र.सिविगम/रुग्ण/आस/२१४४/२००४ दिनांक १७ जानेवारी २००४ च्या पत्रान्वये संस्थाना व रुग्णांना अर्थसहाय्याबाबत काय निकष असावेत याबाबत प्रस्ताव सादर केलेला आहे. सदर प्रस्तावाचा विचार चालू असताना केवल आर. सेमलानी यांनी दाखल केलेल्या श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर

व्यवस्थापन समिती विरुद्धच्या जनहित याचिकेत (रिट याचिका क्रमांक २७६४/२००३) मा. उच्च न्यायालयाने दि. २३.६.२००४ व दि. १६.२.२००५ रोजी अर्थसहाय्याबाबत निकष तयार करण्याबाबत अंतरिम आदेश दिले आहेत. सदर अंतरिम आदेशांस अनुसरुन शासनाने संस्थांना व रुग्णांना अर्थसहाय्याच्या निकषांबाबत खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय :- श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्तव्यवस्था, (प्रभादेवी), अधिनियम १९८० (सन १९८१ महाराष्ट्र अधिनियम क्र.६) च्या कलम १८(१)(२) मध्ये विश्वस्त निधीचा वापर करण्यासाठी प्रयोजने विहीत करण्यात आलेली आहेत. सदर न्यास ही अर्थसहाय्य करणारी संस्था (Financial Institution) नाही. तथापि, अधिनियमाच्या कलम १८(२) च्या परंतुकास अनुलक्षून, श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास व्यवस्थापन समितीकडून मंदिर न्यासाच्या विश्वस्त निधीतून संस्थांना आणि रुग्णांना अर्थसहाय्य करण्याबाबतचा पूर्वीचा शासन निर्णय अधिक्रमीत करून परंतुकातील कोणत्याही विशिष्ट संस्थांना किंवा व्यक्तींना अर्थसहाय्य करण्यासाठी पूर्वमंजूरीकरिता राज्य शासनाकडे अर्ज करण्यापूर्वी, समितीने प्रथम अधिनियमाच्या कलम १८(२)(एक)(दोन)आणि (तीन) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या इतर प्रयोजनांसाठी पुरेशा प्रमाणात खर्च होत आहे, यासंबंधी स्वतःची खात्री करून घेवून त्याबाबत प्रमाणित केले पाहिजे. तसेच विविध संस्थांना व व्यक्तींना देण्याचे प्रस्तावित केलेली वेगवेगळी अनुदाने व या संस्थांची आणि व्यक्तींची निवड का करण्यात आली, ती कारणे दिली पाहिजेत. या प्रयोजनांच्या पूर्ततेच्या अधिन राहून आता पुढीलप्रमाणे निकष व मार्गदर्शक सूचना विहीत करण्यात येत आहेत :-

१. अ) धर्मादाय संस्थांसाठी अर्थसहाय्याबाबत निकष- (धर्मादाय संस्थांच्या पात्रतेचे निकष)

- १) संबंधीत संस्था ही मुंबई सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था अधिनियम १९५० च्या तरतूदीनुसार धर्मादाय संस्था म्हणून नोंदणीकृत असावी. आर्थिक सहाय्यासाठी प्रस्ताव सादर करताना नोंदणी झाल्याबाबत धर्मादाय आयुक्तांच्या प्रमाणपत्राची प्रत सादर करण्यात यावी.
- २) अर्थसहाय्यास अर्ज करण्यापूर्वी सदर संस्थेला मुंबई सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था, अधिनियम १९५० खाली नोंदणीकृत होवून पाच वर्षे पूर्ण झालेली असावीत व सदर संस्था कार्यरत असावी.
- ३) संस्थेच्या कार्यकारीणीची निवडीची प्रक्रीया ही लोकशाही पद्धतीची असली पाहिजे व तशी स्पष्ट तरतूद संस्थेच्या घटनेत आणि बॉयलॉजमध्ये असली पाहिजे.
- ४) अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्ष व विश्वस्त वंशपंरपरेने नेमणुकीची तरतूद असलेल्या संस्था अर्थसहाय्यासाठी अपात्र समजण्यात येतील.
- ५) संस्थेस शासनाकडून १०० टक्के अनुदान मिळत असल्यास किंवा संस्था व्यवसायिक अभ्यासक्रम चालवत असल्यास व अशा अभ्यासक्रमासाठी विद्यार्थीवर मोठ्या प्रमाणात शुल्क आकारत असल्यास अशा संस्थांचा अर्थसहाय्यासाठी विचार केला जाणार नाही.

ब) धर्मादाय संस्थांना अर्थसहाय्याची मर्यादा

- १) संस्थाना देण्यात येणा-या अर्थसहाय्याची मर्यादा संस्थेच्या प्रकल्पाच्या एकूण खर्चाच्या ५० टक्के किंवा रुपये १५ लक्ष, यापैकी जे कमी असेल तेवढीच असेल.

क) धर्मादाय संस्थांनी सादर करावयाची कागदपत्रे / प्रमाणपत्रे

- १) संस्थेचा कारभार सुरक्षीत चालू आहे, संस्थेची वार्षिक हिशेबपत्रके संबंधीत धर्मादाय आयुक्त कार्यालयात नियमितपणे दाखल करण्यात येत आहेत व तिच्याविरुद्ध गैरकारभारांच्या कोणत्याही तक्रारी नाहीत या सर्व बाबी प्रमाणित करणारे संस्था, ज्या धर्मादाय कार्यालयाच्या अधिकार क्षेत्रात येते त्या कार्यालयाच्या संबंधीत धर्मादाय आयुक्त/धर्मादाय सहआयुक्त/धर्मादाय उप आयुक्त/सहायक धर्मादाय आयुक्त यांचे प्रमाणपत्र सादर केले पाहिजे.
- २) संस्थेने श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यासाकडून मागील ५ वर्षात अर्थसहाय्य घेतलेले नसावे व तसे अर्थसहाय्य न घेतल्याबाबत प्रमाणित करणे आवश्यक आहे.
- ३) श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास किंवा अन्य न्यास समितीकडून पूर्वी अर्थसहाय्य घेतलेले असल्यास पूर्वी घेतलेल्या अर्थसहाय्याच्या विनियोगाचा स्वयंस्पष्ट तपशिल प्रस्तावासोबत सादर करणे आवश्यक राहील.
- ४) संस्थेचे हिशेब चोख असल्याबाबतचे सनदी लेखापालाचे अद्ययावत प्रमाणपत्र, संस्थेने लेखापरिक्षण केलेली मागील पाच वर्षापासूनची अद्ययावत हिशेबपत्रके, संस्थेच्या घटनेची अद्ययावत प्रत व ही प्रत नियमानुसार आवश्यक त्या बदलासह अद्ययावत असल्याबाबत संबंधीत धर्मादाय आयुक्तांचे प्रमाणपत्र प्रस्तावासोबत सादर करणे आवश्यक राहील.
- ५) संस्थेच्या सदस्यांची / विश्वस्तांची व पदाधिका-यांच्या नावांची, त्यांच्या अचूक पत्त्यासह व दूरध्वनी क्रमांकासह अद्ययावत यादी प्रस्तावासोबत सादर करणे आवश्यक राहील.
- ६) संस्थेने तिच्या नियोजित प्रकल्पाबाबत/कामाबाबत (ज्या कारणास्तव अर्थसहाय्य हवे आहे त्या कामाबद्दल) योग्य अशा संबंधीत प्राधिका-याचे अंदाजित खर्चाचे प्रमाणपत्र, सदर कामाच्या/ प्रकल्पाच्या आराखडयासहीत व तसे प्रमाणपत्र देणाऱ्या अधिका-यांचे संपूर्ण पत्त्यासहित व दूरध्वनी क्रमांकासहीत संबंधीत प्राधिकरणाच्या मंजूरीच्या सत्य प्रतीसह सादर करणे आवश्यक राहील.
- ७) संस्थेचा प्रकल्प / इमारत ज्या जागेवर उभी राहावयाची आहे त्या जागेवर संस्थेच्या मालकी हक्काबाबतची आवश्यक ती सक्षम प्राधिका-याने प्रमाणित केलेली कागदपत्रे/दस्तऐवज व वास्तुविशारदाने प्रमाणित केलेले प्रकल्पाचे नकाशे, सक्षम प्राधिका-यांचे बिगर शेती परवानगीबाबतचे पत्र, सक्षम प्राधिकाऱ्याने आराखडयास दिलेले मंजूरीबाबतचे पत्र आणि बांधकाम करण्यासाठीचे संबंधित प्राधिकरणाच्या सक्षम प्राधिकाऱ्याचे परवानगी पत्र प्रस्तावासोबत सादर करणे आवश्यक राहील.
- ८) संस्थेने (शाळेला/महाविद्यालयाला) नवीन इमारत किंवा असलेल्या इमारतीत सुधारणा किंवा इमारतीचा विस्तार आवश्यक असल्याबाबत किंवा संस्थेच्या शैक्षणिक सुविधांत / दर्जात वाढ होण्याच्या दृष्टीने काही सामुग्रीच्या खरेदीची आवश्यकता असल्याबाबत तसेच त्याच कामासाठी शासनाकडून अर्थसहाय्य घेण्यात न आल्याचे संस्थेने प्रमाणित करणे आवश्यक राहील.

९) संस्थेच्या शाळेतील/महाविद्यालयातील एकूण विद्यार्थी संख्येबाबत, अस्तित्वात असलेल्या इमारती व खोल्यांच्या संख्येबाबत, शासनाकडून सदर संस्थेस अनुदान मिळते किंवा कसे, याबाबत संबंधीत शिक्षण अधिकारी/उपसंचालक/ उच्च शिक्षण उपसंचालक यांचा अहवाल तसेच सक्षम अधिका-यांनी केलेल्या अद्यावत निरीक्षण अहवालाच्या प्रती सादर कराव्यात व सदर निरीक्षण अहवालानुसार संस्था राबवित असलेल्या शिक्षणाचा / उपक्रमांकाचा दर्जा चांगला असावा.

१०) संस्थेने प्रस्तावासोबत आयकर खात्याचे आयकर अधिनियमाच्या कलम ८० (जी) नुसार आयकरातून सूट मिळाल्याचे किंवा विविक्षित कालावधीपर्यंत सूट मिळत असल्याचे प्रमाणपत्र सादर करावे.

११) संस्थेचे ज्या बॅन्कांत खाते आहे त्या बॅन्कांची नावे, पत्ते व खाते क्रमांक तसेच मागील ५ वर्षाचे बँकेकडील संस्थेच्या जमाखर्चाचे अद्यावत विवरणपत्र सादर करावे.

१२) संस्थेचा प्रस्ताव रुग्णालय किंवा अनाथाश्रम/ वृद्धाश्रमाचा असल्यास उपलब्ध सोयी-सुविधांबाबत व सुविधांच्या दर्जाबाबत व संस्थेच्या चांगल्या कामगिरीबाबाबत संबंधितअधिकाऱ्यांचा निरीक्षण अहवाल सादर करावा.

१३) संस्थेच्या चल-अचल मालमत्तेविषयी किंमतीसह अद्यावत यादी धर्मादाय आयुक्त यांच्याकडील नोंदवहीच्या साक्षांकित उता-यासह सादर करावी. प्रस्तावित प्रकल्पात संस्थेच्या आर्थिक सहभागाचा तपशिल सादर केलेला असला पाहिजे.

१४) न्यास समितीने अंशात: मदत केल्यास शिल्लक निधी संस्था कशाप्रकारे उभारणार आहे याबाबतचे नियोजन व कालावधी याचा तपशिल सादर केलेला असला पाहिजे.

१५) संस्थेचा व संस्थेच्या पदाधिका-यांचा ते कोणत्याही बेकायदेशीर कृत्यात सहभागी नसल्याबाबतचा पोलीस तपासणी अहवाल प्रस्तावासोबत जोडण्यात यावा.

१६) संस्थेने ज्या कामासाठी आर्थिक मदत देण्यात आली आहे ती त्याच कामासाठी खर्च केली जाईल व तिचा दुरुपयोग वा दुर्विनियोग होवू दिला जाणार नाही. तसेच न्यास समितीने किंवा शासनाने अर्थसहाय्य मंजूर करतेवेळी ज्या अटी व शर्ती घातलेल्या असतील त्याचा भंग केला जाणार नाही. अर्थसहाय्याचा दुरुपयोग वा दुर्विनियोग झाला किंवा समितीने किंवा शासनाने घातलेल्या अटीचा भंग झाला, तर अर्थसहाय्याची रक्कम न्यास समितीस विना अट परत करण्यात येईल व सदर रक्कम परत न केल्यास अशा अर्थसहाय्याची रक्कम महसुलाची थकबाकी ज्याप्रमाणे वसुल केली जाते, त्याप्रमाणे सदर रक्कम व्याजासहित वसुलीबाबत न्यास समितीस कार्यवाही सुरु करता येईल व त्यासाठीचा खर्च संबंधीत संस्थेकडून वसूल करण्यात येईल असे रितसर हमीपत्र वेळोवेळी विहीत केलेल्या मुद्रांकपत्रावर अर्थसहाय्य मंजूर झाल्यानंतर न्यास समितीस सादर करणे बंधनकारक राहील. असे हमीपत्र संस्थेने सादर केल्याशिवाय न्यास समिती मंजूर केलेले अर्थसहाय्य वितरीत करणार नाही.

१७) मंजूर केलेले अर्थसहाय्य, ज्या कामासाठी मंजूर केलेले आहे, त्या कामाच्या प्रगतीनुसार टप्या-टप्याने संस्थेस न्यास समितीतर्फे वितरीत केले जाईल. अर्थसहाय्याच्या मंजूरीचा शेवटचा हप्ता, संबंधीत संस्थेच्या जबाबदार अधिका-याने, वास्तुशास्त्रज्ञाचे किंवा संबंधितांचे

काम पूर्ण झाल्याचे प्रमाणपत्र सादर केल्यानंतर, आणि मंजूर करण्यात आलेल्या अर्थसहाय्याच्या विनियोगाचा तपशिल, पावत्यांच्या छायांकीत प्रती व प्रस्तावित बांधकामाचे फोटो न्यास समितीस सादर केल्यानंतर व न्यास समितीने अनुदानाच्या वितरणाचा विनियोग योग्य त-हेने होतो किंवा कसे, हे तपासण्याकरिता व्यवस्थापन समितीने नेमलेल्या एका उपसमितीने तपासून त्यांचे अर्थसहाय्याच्या योग्य विनियोगाबाबत समाधान झाल्यावरच वितरीत केला जाईल. केलेल्या अर्थसहाय्याच्या विनियोग संबंधित संस्थेने प्रस्तावित कामासाठी/ प्रकल्पासाठी ३ वर्षांच्या आत करणे बंधनकारक राहील.

- १८) अर्थसहाय्य वितरीत करण्याबाबत/ ते थांबविण्याबाबत किंवा त्याचा पुनर्विचार करण्याबाबत समितीचा निर्णय अंतिम राहील.
- १९) अर्थसहाय्य मंजूर झालेली संस्था ही रुग्णालय असेल तर, अशा संस्थेस मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम १९५० च्या कलम ४१-अअ मध्ये दिलेल्या तरतूदीनुसार न्यासाने शिफारस केलेल्या गरीब रुग्णासाठी मोफत तसेच सवलतीच्या दराने वैद्यकीय उपचार करणे बंधनकारक राहील. तशी हमी सदर संस्थेस सादर करणे आवश्यक राहील.
- २०) अर्थसहाय्य मिळालेल्या संस्थांनी आपला अंतरीम अहवाल दोन वर्षांत आणि अंतिम अहवाल पाच वर्षांत न्यास समितीस व धर्मादाय आयुक्तांना पाठविणे बंधनकारक राहील.

४) धर्मादाय संस्थांना अर्थसहाय्याबाबत न्यासाने करावयाची कार्यवाही

- १) संस्थाना अर्थसहाय्याची शिफारस शासनाकडे करताना संस्थेची योग्यता, संस्थेची गरज व संस्थेस असलेली निधीची आवश्यकता/तातडी यानुसार प्राथमिकता ठरवून ती अर्जासोबत नमूद करून शासन मान्यतेकरिता न्यास पाठवील.
- २) संस्थांना अर्थसहाय्य देण्याबाबत मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार नेमणूक करण्यात आलेल्या छाननी समितीतील दोन सदस्यांनी प्रस्तावास लेखी शिफारस करणे आवश्यक राहील.
- ३) संस्थेस अर्थसहाय्य मंजूर करण्यापूर्वी प्रस्तावाचा आवश्यक त्या तपासणीसाठी आणि अर्थसहाय्याबाबतच्या योग्य त्या शिफारशी करण्यासाठी न्यास समिती सदर प्रस्तावाची समितीचे विश्वस्त किंवा नेमलेल्या तज्ज्ञांच्या उपसमितीमार्फत परिक्षण करून, प्रत्येक प्रकरणात आर्थिक सहाय्य देताना प्रकल्पाचा एकूण खर्च त्याकरिता संबंधित संस्थेने किती निधी जमा केला आहे वा करणार आहे. त्यानुसार सदर संस्थेस द्यावयाच्या कमीत कमी अनुदानाची रक्कम व अधिनियमाच्या कलम १८ च्या तरतूदी लक्षात घेऊन सदर कलमाच्या परंतुकाअन्वये प्रस्ताव तपासून कलम १८ मधील तरतूदीनुसार न्यासाच्या उद्दीष्टावर पुरेशा प्रमाणात खर्च होत असल्याबाबत आणि सदर उद्दीष्टावरील भविष्यातील खर्चासाठी पुरेशा प्रमाणात तरतूद असल्याबाबत खात्री झाल्यावर संस्थेस अर्थसहाय्यासाठी शासनास शिफारस करण्याबाबत निर्णय घेईल व शिफारशीच्या प्रस्तावासोबत या परिच्छेदात नमूद केलेल्या बाबी विचारात घेतल्याबाबत प्रमाणपत्र व संस्थेस अर्थसहाय्य देण्यासाठी न्यासाकडे निधी असल्याबाबतचे प्रमाणपत्र आणि शासन निर्णयात नमूद केलेली कागदपत्रे व माहितीसह प्रस्ताव शासनास सादर करेल.

४) समितीने शिफारस केली असेल आणि शासनाने संस्थेस अर्थसहाय्य मंजूर केले असले तरी, जास्तीत जास्त वाटपयोग्य रकमेच्या मागील आर्थिक वर्षातील शिल्लक उत्पन्नाच्या ३०% इतकीच रक्कम संस्थांना वितरित करण्याकरिता त्या वित्तीय वर्षात न्यासास वापरता येईल. अधिनियमाच्या कलम १८(१) आणि १८(२)(एक)(दोन)(तीन) मधील उद्दीष्टासाठी, सदर उद्दीष्टांवरील भविष्यातील खर्चासाठी पुरेशी तरतुद उपलब्ध नाही अशी परिस्थिती उद्भवल्यास मंजूर केलेले अर्थसहाय्य किंवा ठरविलेले उर्वरित हप्ते संबंधीत संस्थेस वितरीत करणे किंवा देणे समितीवर किंवा शासनावर बंधनकारक राहणार नाही.

५) समितीने मागील ५ वर्षात संस्थांना दिलेल्या अर्थसहाय्याचा संबंधित वित्तीय वर्षात योग्य विनियोग केला आहे किंवा कसे याबाबतची तपासणी करण्याचा अधिकार न्यासाची व्यवस्थापन समिती व सल्लागार समितीस असेल.

६) ज्या ज्या संस्थांना मागील वित्तीय वर्षात अर्थसहाय्य देण्यात आले/मंजूर करण्यात आले त्या त्या संस्थेचे पूर्ण नाव, पत्ता, अर्थसहाय्य मंजूर/अदा करण्यात आलेली रक्कम सदर अर्थसहाय्य संबंधित संस्थेने कोणत्या कारणाकरिता वापरले याचा तपशील न्यासाचे लेखापरिक्षीत ताळेबंद, लेखा परिक्षणाच्या व संस्थांना अर्थसहाय्य देण्याकरिता स्थापन करण्यात आलेल्या सल्लागार समितीच्या अहवालासह प्रत्येक लगत वर्षीच्या ३१ डिसेंबर, पूर्वी धर्मादाय आयुक्त व शासनास न्यासाने सादर करणे आवश्यक राहील.

७) संस्थाना आर्थिक सहाय्याची शिफारस करताना त्यावेळी गरजू रुग्णांना आर्थिक सहाय्य देण्याबाबतचे कोणतेही अर्ज प्रलंबित नाहीत याचीही न्यास समितीने खात्री करावी व संस्थाना आर्थिक सहाय्याची शिफारस करताना तसे प्रमाणित करावे.

२. **अ) रुग्णांना अर्थसहाय्याबाबतचे निकष (रुग्णांच्या पात्रतेचे निकष)**

१) वैद्यकीय उपचारासाठी अर्थसहाय्य मिळण्यास इच्छुक अर्जदारांनी न्यास समितीने विहीत केलेल्या नमुन्यात अर्ज करून सदर अर्ज कार्यकारी अधिकारी, श्री सिद्धिविनायक गणपती मंदिर न्यास, प्रभादेवी, मुंबई - ४०० ०२८ यांच्याकडे सादर करावा.

२) अर्जदाराने मागील एका वर्षात न्यास समितीकडून त्याच आजारासाठी अशी आर्थिक मदत घेतली नसली पाहिजे.

ब) रुग्णांना अर्थसहाय्याची मर्यादा

१) न्यास समितीकडून रुग्णांना त्यांच्या वैद्यकीय उपचारावरील एकूण अपेक्षित खर्चाच्या जास्तीत जास्त ५० टक्के पर्यंत मदत केली जाईल.

क) रुग्णांनी /अर्जदारांनी सादर करावयाची कागदपत्रे / प्रमाणपत्रे

१) अर्जासोबत रुग्ण अर्जदाराने किंवा तो ज्यांच्यावर अवलंबून आहे त्या व्यक्तीच्या वार्षिक उत्पन्नाविषयीचा दाखला, रुग्ण किंवा तो ज्यांच्यावर अवलंबून आहे अशी व्यक्ती शासकीय/ निमशासकीय/ खाजगी नोकरीत असल्यास वेतन प्रमाणपत्राची प्रत व इतर स्वतंत्र व्यवसाय, शेती, मोलमजुरी, इत्यादी उत्पन्नाची साधने असल्यास त्याविषयीचे तहसिलदाराचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहील.

२) रुग्ण किंवा तो ज्यांच्यावर अवलंबून आहे असे त्यांचे नातेवाईक सरकारी, स्थानिक स्वराज्य संस्था, राष्ट्रीयकृत बॅन्का किंवा खाजगी कंपनीत नोकरीत असल्यास त्यांनी संबंधित कार्यालयाच्या सक्षम प्राधिकाऱ्याचे वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती अनुज्ञेय नसल्याबाबतचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहील. प्रमाणित करणाऱ्या सक्षम अधिकाऱ्याचे नांव, पत्ता व दूरध्वनी क्रमांक स्पष्टपणे नमूद केलेला असावा. वैद्यकीय खर्चाची प्रतीपूर्ती मिळत असणारे रुग्ण, सर्वसामान्यपणे वैद्यकीय अर्थसहाय्यास पात्र असणार नाहीत. तथापि, आजाराच्या उपचार वरील खर्चाचे प्रमाण मिळणा-या वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीपेक्षा जास्त असेल तर, अशा जास्त असलेल्या खर्चाकरिता अर्थसहाय्य करता येईल.

३) अर्जदाराने आपल्या अर्जासोबत ज्या शासकीय व निमशासकीय रुग्णालयात वैद्यकीय उपचार घेण्यात येत आहेत त्या रुग्णालयाच्या डॉक्टराचे वैद्यकीय उपचारासाठीचे खर्चाचे प्रमाणपत्र, वैद्यकीय उपचार खाजगी रुग्णालयात घेत असल्यास, उपचार, शस्त्रक्रिया, वगैरे सरकारी/निमसरकारी रुग्णालयातून न घेण्याबाबतची विश्वासार्ह व समर्थनीय कारणे आकस्मिकतेने औषधोपचार करण्याबाबतच्या प्रमाणपत्रासह दिली पाहिजेत.

४) खाजगी व पंचतारांकित रुग्णालयात वैद्यकीय उपचार घेत असलेल्या रुग्णांच्या बाबतीत शासकीय किंवा निमशासकीय रुग्णालयात सदर आजारावर उपचारांची सुविधा उपलब्ध नसल्यामुळे, खाजगी/पंचतारांकित रुग्णालयात वैद्यकीय उपचार घेणे भाग पडल्यास, व तसे शासकीय किंवा निमशासकीय रुग्णालयाचे प्रमाणपत्र सादर केल्यास व रुग्ण आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत गटातील असल्यास व त्यास सदर रुग्णालयाच्या सामान्य कक्षात (जनरल वार्ड) उपचार घेण्यासाठी किंवा तातडीच्या औषधोपचारांच्या वेळी जनरल वार्डमध्ये जागा मिळत नसल्याचे प्रमाणपत्र रुग्णालयाने दिले असल्यास रु.१०,०००/- मर्यादेपर्यंत अशा रुग्णांची खर्चाची अर्थसहाय्यासाठी शिफारस करण्यासाठी न्यासाला कारणमीमांसेसह विचार करता येईल.

५) रुग्ण अर्जदाराच्या अर्जासोबत शिधापत्रिकेची किंवा त्याचा कायम पत्ता दर्शविणारे अन्य प्रमाणकाची साक्षांकित प्रत सादर केलेली असावी.

६) रुग्णांना अर्थसहाय्याबाबत न्यासाने करावयाची कार्यवाही

१) श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्तव्यवस्था (प्रभादेवी) (सुधारणा) अधिनियम, २००३ दिनांक १७.१.२००४ तरतुदीनुसार रुग्णांना रु.२५,०००/- च्या मर्यादेपर्यंत अर्थसहाय्य करण्याबाबत निर्णय घेण्याची मुभा व्यवस्थापन समितीस असेल.

२) रु.२५,०००/- पेक्षा जास्त अर्थसहाय्य रुग्णांना करावयाचे असल्यास सदर शासन निर्णयात नमूद केलेली कार्यपद्धती अवलंबून प्रस्ताव शासन मान्यतेकरिता पाठविणे अनिवार्य आहे. शासनमान्यतेशिवाय रुग्णांना रु.२५,०००/- पेक्षा जास्त अर्थसहाय्य व्यवस्थापन समितीस कोणत्याही परिस्थितीत करता येणार नाही.

३) वैद्यकीय उपचारासाठी आर्थिक सहाय्य शिफारस करताना हृदयशस्त्रक्रिया, मेंदूच्या शस्त्रक्रिया, मज्जातंतूचे विकार, मुत्रपिंड शस्त्रक्रिया, कर्करोगावरील उपचार घेणारे, गंभीर अपघातग्रस्त व दारिद्र्यरेषेखालील व आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत गटातील रुग्णांना तसेच उपरोक्त आजारावर शासकीय / निमशासकीय रुग्णालयात उपचार घेणाऱ्या रुग्णांना प्राधान्य देण्यात यावे.

४) न्यासाकडे अर्ज केल्यानंतर शस्त्रक्रिया होवून रुग्णांना न्यासाकडून मदत मिळण्यापूर्वी डिसचार्ज दिला गेला असल्यास एक महीन्याच्या आत सर्व मूळ देयके न्यास समितीकडे जमा केल्यानंतर

व न्यासाची खर्चाबद्दल खात्री पटल्यानंतर रुग्णाच्या नावाने धनादेश काढण्यात येईल. डॉक्टरांच्या अपेक्षित खर्चाच्या प्रमाणपत्रापेक्षा खर्च कमी झाला असल्यास मंजूर झालेली मदत सादर केलेल्या मूळ बिलाच्या रकमेच्या प्रमाणात कमी करण्यात यावी. सर्व मूळ देयके न्यासाकडे जमा करण्यात आली तरी सर्व देयकांची संपूर्ण रक्कम अदा करण्यास न्यास बांधील असणार नाही.

५.) न्यास समितीस प्राप्त झालेल्या वैद्यकीय अर्थसहाय्याच्या अर्जांच्या तपासणीकरिता तीन सदस्यांच्या समितीची नियुक्ती करण्यात यावी त्या समितीत दोन विश्वस्त व कमीत-कमी एक तज डॉक्टरांचा समावेश असेल. सदर समिती, आजाराचे गांभीर्य व वैद्यकीय उपचारावरील अंदाजित खर्चाच्या अचूकतेबाबत व रुग्णांकडून शासन निर्णयातील निकषांची पूर्तता होते याबाबतची खात्री करून त्यांचे समाधान झाल्यावर न्यास समितीस वैद्यकीय उपचारांवरील अर्थसहाय्याबाबत प्रमाणपत्राच्या स्वरूपात रुग्णनिहाय अहवाल देईल.

सदर अहवाल विचारात घेऊन, न्यास समिती गरजू रुग्णांना अर्थसहाय्य करण्यासाठी न्यास समितीकडे पुरेशा निधी शिल्लक आहे याची खात्री झाल्यावर गरजू रुग्णांना अर्थसहाय्य करण्याबाबत योग्य तो निर्णय घेईल.

६.) आकस्मिक आजार व अपघाताच्या प्रकरणांव्यतिरिक्त इतर आजारांच्या उपचारासाठी पूर्वी केलेल्या खर्चाच्या प्रतिपूर्तीसाठीचे अर्ज स्विकारण्यात येऊ नयेत. अचानक झालेला अपघात किंवा आजारासाठी मदत अपेक्षित असल्यास घटना घडल्यावर एक महिन्याच्या आत न्यास समितीकडे अर्ज केलेला असावा. विलंबाने केलेल्या अर्जावर न्यास समितीकडून विचार केला जाणार नाही. वैद्यकीय अर्थसहाय्यासंबंधीच्या निकडीच्या प्रकरणात अर्थसहाय्य केल्यानंतर अधिनियमाच्या कलम १८(२) च्या परंतुकात नमूद केल्याप्रमाणे न्यासाने वैद्यकीय अर्थसहाय्याबाबतचा अहवाल शासनाने विहीत केलेल्या नमुन्यात शासनास ३ दिवसांच्या आत सादर करावा.

७.) रुग्णाना आणि संस्थांना दिल्या जाणाच्या अर्थसहाय्यावरील प्रत्येक आर्थिक वर्षातील खर्च, न्यास समितीच्या मागील आर्थिक वर्षातील शिल्लक उत्पन्नाच्या ३० टक्के या मर्यादेतच राहील याची दक्षता समितीने घ्यावयाची आहे व तसे प्रत्येक प्रस्तावावर नमूद करणे आवश्यक राहील.

८.) सदर शासन निर्णयात रुग्णांना अर्थसहाय्य करण्याबाबतच्या निकषांत काहीही नमूद केले असले तरी, या निकषांपैकी कोणत्याही निकषास किंवा सर्व निकषांस अपवाद करण्याचे किंवा प्रकरणपरत्वे परिस्थितीनुरूप योग्य त्या अटी शिथिल करण्याचे अधिकार फक्त शासनास राहील.

९. न्यास समितीने अधिनियमाच्या कलम १८ (२) (एक) (दोन) आणि (तीन) मध्ये (संस्थांना आणि रुग्णांना केलेले आर्थिक सहाय्य बगळून) विनिर्दिष्ट केलेल्या इतर प्रयोजनांच्या पूर्ततेसाठी पुरेशा प्रमाणात खर्च होत आहे व त्यासाठी आतापर्यंत केलेल्या खर्चासंबंधीचा अहवाल आणि अशा रक्कमांचा तपशील उपरोक्त अर्थसहाय्याचे प्रस्ताव शासनाकडे पाठविताना शासनास सादर केला पाहीजे.

१०. श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर न्यास समितीने सदर निकषांच्या अनुषंगाने प्रपत्र विहीत करून सदर शासन निर्णयातील नमूद विहित प्रमाणपत्रांसहित अर्थसहाय्याचे प्रस्ताव पूर्ण माहितीसह शासनास शिफारशीसह पाठवावेत. प्रस्ताव शासनास सादर केल्यानंतर वरील निकषांच्या पूर्ततेबद्दल न्यासाची खात्री झाली आहे असे समजण्यात येईल.

११. सदर शासन निर्णयातील संस्थांना/ रुग्णांना अर्थसहाय्य करण्याबाबतच्या निकषांत विविक्षित कालावधीनंतर बदल करण्याचे अधिकार फक्त छाननी समितीच्या अध्यक्षांना असतील त्याबाबत त्यांनी

संबंधित तज्जांची उदा. डॉक्टर, वकील इत्यार्दीशी चर्चा करून आवश्यक ती सुधारणा करावी व त्यास शासनाची मान्यता घ्यावी.

७. सदर शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने न्यासातर्फे देण्यात आलेल्या अर्थसहाय्याबाबत कोणताही वाद उद्भवल्यास त्याबाबत अर्जदारास फक्त शासनाकडे दाद मागता येईल. व याबाबत न्यास समितीशी विचारविनियम केल्यानंतर शासनाचा निर्णय अंतिम राहील.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नंवाने,

३०/२०५

(अरविंद रोही)

सॉलिसिटर-नि-सहसचिव

मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव,

मा. राज्यमंत्री (विधी व न्याय), यांचे खाजगी सचिव,

अध्यक्ष, छाननी समिती, श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर न्यास, प्रभादेवी, दादर, मुंबई,

अध्यक्ष, श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर न्यास व्यवस्थापन समिती, प्रभादेवी, दादर, मुंबई,
कार्यकारी अधिकारी, श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर न्यास व्यवस्थापन समिती, प्रभादेवी,

दादर, मुंबई,

प्रधान सचिव व विधी परामर्शी, यांचे स्वीय सहाय्यक विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२.

सचिव व वरिष्ठ विधी सल्लागार यांचे स्वीय सहाय्यक, विधी व न्याय विभाग मंत्रालय, मुंबई-३२,

धर्मादाय आयुक्त महाराष्ट्र राज्य, वरकी, मुंबई-१८,

निवड नस्ती. (चार प्रती).

सदर शासन निर्णय, महाराष्ट्र शासनाची वेबसाईट www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर प्रसिद्ध करण्यात आला असून, त्याचा सांकेतांक २००८०२२८ १५३३४६०८ असा आहे.